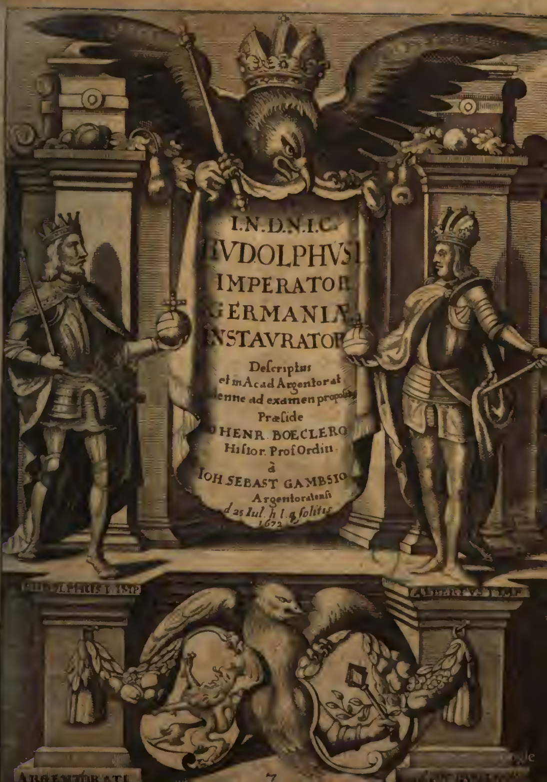

I.N.D.N.I.C.
RVDOLPHVS I
IMPERATOR
GERMANIÆ
INSTAVRATOR
Descriptus
et in Acad Argentorat
lenne ad examen propositus
Præside
IOHENR. BOECLERO
Histor. Prof Ordin.
à
IOH SEBAST GAMBSIO
Argentoratensi
d 25 Iul. h l. q. solitis
1672

VIRIS
OFFICIORUM MAGNIFICENTIA,
CONSILIORUM PRUDENTIA,
MERITORUMQUE AMPLITUDINE
CONSPICUIS.

DN. JOH. JACOBO
&
DN. JOH. ULRICO
FRIDIIS,

FRATRIBUS GERMANIS,
ILLI SYNDICO GRAVISSIMO,
HUIC CONSILIARIO MERITISSIMO,
PATRONIS MAGNIS,
FAUTORIBUS SUSPICIENDIS,
COGNATIS HONORATISSIMIS;

PRO PRÆCLARIS IN SE MERITIS,
ET
SPE DURATURI IN SE PATROCINII,
HOC TYROCINIUM OFFERT DEDICATq;
JOHANNES SEBASTIANUS GAMBS,
ARGENTINENSIS.

NUnquam hoc qualecunque publicæ venerationis monumentum Magnificis Veſtris Ampliſſimisq; Nominibus inſcriptum dedicatumque fuiſſet , niſi veſtra in ſtudia propenſio , in me vero tam magna, quam multa extarent merita. Quamvis enim ingenij vires in hoc ætatis flore minime permittant , ut eruditi aliquid à me in publicum provenire queat ; ſola tamen argumenti partim, partim veſtræ in me promptæ voluntatis ac favoris fiducia fretus, tyrocinium hoc aſſiduo approbandi ob-

ſequij

ſequij deſiderio conſecrare volui. Equidem commodioris temporis operisque exſpectaſſem occaſionem, quâ Vobis obſervantiæ meæ declarationem facerem, ſi in tanta ævi incertitudine nihil ſerum videretur. Quapropter obſequium, quo Vos, Patroni Magni, veneror, & patrocinium, quod ex benevolentiæ veſtræ teſtatione ſpero mihique polliceor, ultro ſibi poſcere volebant, ut animum quoq; gratum Vobis probare auderem. Licet igitur hoc ipſo ſtyli ruditatem ac infantiam prodam, magno tamen honori erit exercitationi huic academicæ Ve-

ſtra Ampliſsima Nomina Lectoribus oſtentare, favoris ſcilicet anſam in virtutibus veſtris reperturis, quam in noſtra ſcriptione nunquam invenient. Fatendum enim eſt, neq; gloriæ veſtræ, neq; virtutis famæ ſimplicem hanc reſpondere ſcribendi rationem. Igitur ſi ex ſua conditione judicatur, exiguum, ſi ex animo meo, immortale grati animi pignus habebitis. Hoc ſi Vos tanquam primum ſpecimen literarium propitiis oculis accepturi eſtis, egregiè animabor non ſolum, ſed jam votorum meorum ſummum faſtigium obtinebo. Ita Æternum

num Numen Vos in publicam Patriæ ſalutem, felices, magnificos, glorioſos, unaq; cum Tota Ampliſſima Familia rebus ſecundis florentes, quam diutiſſimè ſuſtentet, conſervet, ac tueatur. Argentorati, 15. Julij anno 1672.

Magnificentiæ Amplitudinisq; Veſtræ

obſequioſiſſimus cultor

Johannes Sebaſtianus Gambs.

Lectori Benivolò
S. P. D.
JO. HENRICUS BOECLERUS.

PAuca verba hæc, ut à me huic libello accederent, non opus erat, nisi æquitas ipsa jußisset rem in Academia nostra ita geri, ne quicquam de laboris sui gloria Nobilißimus & Elegantißimus auctor perderet. Qui post egregia ingenij & doctrinæ documenta pridem edita, suopte auspicio & marte in meditationem hujus argumenti cum incidisset, non bonæ tantum electionis, sed scriptionis quoq; non infacundæ nomine feliciter profecisse visus est: ita ut præter testimonium eorum, quibus studia sua approbavit, nihil desiderari posset. Quamquam ne hac quidem opus fuisset hedera vino per se vendibili, nisi & consuetudo nostra & notitia Academiæ publica, candoris hoc officium jamolim nobis commendatum fecisset. Neq; enim intervenire calamus noster solet alienis curis, sed præclarorum ingeniorum indelibatos potius fructus Reipublicæ gratulari. Faxit DEUS, ut Gamksiorum antiquæ & nunc florentes gloriæ, novis deinceps incrementis cumulentur semper ac amplificentur; & Joh. Sebastianus noster gentilia & domestica decora, non invidente sed applaudente Dn. Parente, perpetuet superetq;. Vale Lector Benivole, & in eadem mecum vota conspira. Scrib. Argentorati 1672.

I. N. J. C. D. N.

DUbito, num operæ pretium facturus ſim, ſi Rudolphi, Principis ante quatuor annorum ſæcula celeberrimi, res pace belloque feliciter geſtas perſcribam. Quamvis enim optimè mereatur ipſa rerum magnitudo & copia, præterea illuſtres fortiſſimi Imperatoris virtutes, ut ad memoriam poſteritatis referantur; quia tamen multi ea jam perfecerunt, de quibus pauca memorare in animo fuit, cùm veterem tum vulgatam rem repetere, non magni pretii aut utilitatis fore arbitrabar. Cum inſuper quorundam ſcriptorum vanitate hiſtoriæ hujus veritatem corruptam, & optimi Imperatoris inclytæ generis famæ, laudi atque æternæ gloriæ non parum derogatum videri poſſit. Perarduum vero erit aliquid certius adferre, quam quod hucuſque per longiſſimam annorum ſeriem, in tanta ſcriptorum turba obtinuit vel prævaluit. Utcunque ſit, licebit tamen Rudolphi vitam atque res geſtas ex vaſtis Eruditorum virorum operibus eruere, & in hac qualicunque diſſertatione breviter exhibere. Auctores vero, unde excerpſimus, hic ſingillatim enumerare, nihil attinet. Niſi quod ultro intelligitur, ex *Scriptoribus Hiſtoriæ Germanicæ*, quos eruditi in certa quaſi corpora redegerunt. non præteritos eſſe annos, qui huc congruebant; ipſosque ſcriptores videri fide nimirum toties digniores,

quoties ad sua tempora & proxime ad illorum vitam, quorum res gestas persequuntur, accedunt. Sunt alii, qui continentibus suis operibus tam insignem temporis periodum inseruere, ut *Sigonius*, *Nauclerus*, *Lehmannus*, & MSC. quædam Chronica. Tum, qui *Imperatores* memoraverunt; aut *Austriaca* tradiderunt, ut *Gerhardus de Roo*, *Cuspinianus*, *Lazius*, & præsertim *speculum Honoris Austriaci Fuggerianum*, gravi auctoris judicio, utinam & stylo seu dialecto, editum. Hos ubi consentiunt adhibuimus, ubi in diversa abeunt, comparavimus, pro virili veritatem & rerum gestarum fidem indagantes. Pauca hæc præfari duximus necessarium: nunc pergamus, si benevoli lectoris
1. veniam sperare possumus. De Augustissima Gentis Hapspurgicæ origine diversas apud scriptores deprehendi sententias, quando novam partim & nobilem, partim antiquam & minus claram eam faciunt. Multi enim ad Noam usque humani generis restauratorem, initium ejus per seriem quandam certissimam referre, ut putant, conantur. Quidam à Julio Cæsare & Nerone Imperatoribus, quidam etiam è Scipionum Gente, vel Perleonum, eam repetendam tradunt. Plerique tamen á Francorum Regibus hanc Domum ortam propagatamque esse sibi persuadent. Sed hæc nimia audacia, aut inepta adulatione evenisse, in promptu est. An igitur ex Suevorum aut Helvetiorum progenie, cui paucissimi favent, deduci debeat, in medio relinquo, benè confidens, me extra reprehensionem fore, si notabili scriptorum varietate de universi Generis elogiis tantùm proposita, Familiam
2. brevissimis attigero. Quis primus Comitis Habspurgensis cognomen, cur, aut unde traxerit, in ambiguo est.

eft. De Wernero Pio dicitur, cum primum hoc no-
men in publicis nobilitasse monumentis, licet ignarus
credo, quantam nominis majestatem assumpserat,
quantum immortalitatis decus sibi comparaverat.
Sunt qui ab arce à Rabotho, Werneri tamen fratris
sumptu, extructa, & Habspurgum, sive ab accipitre,
sive habendo dicta, nomen accepisse asserunt. Non-
nulli putant, Avensburgum, avendi quasi oppi-
dum, quod postea Abesburgum dictum, proprio no-
mine signatum fuisse. Cæterum Familiam illustra-
runt, Alberti, Rudolphi, Ottones, Werneri, pietate,
prudentia, fortitudine, rerumque gestarum magnitu-
dine perpetuo memorabiles. Albertus, Rudolphi 3.
Cæsaris Genitor, quod consiliis pollebat prudentissi-
mis, nomen sapientis tulit, adeo belli studiis clarus, ut
superiorem tum temporis neminem, paucos æquales
haberet. Ab Episcopo & Argentoratensibus præfectus
electus adversus Comites Pfurtenses, magnum for-
titudinis exemplum reliquit, hostibus duobus prœ-
liis victis, civitati omnes sumptus restituit. Postea sub
auspiciis Friderici Cæsaris in Syriam profectus, diem
obiit supremam. Maximum Comitem habuissem
Albertum qui fidem in pactis, ardorem in religione,
amorem erga patriam, fortitudinem in prœliis osten-
tabat, nisi majorem generasset. Rudolphus enim 4.
Habspurgicæ gloriæ Atlas tam animo quam virtutibus
tantum parentem honestissima contentione superare
nitebatur, imò superavit. Natus autem est Limburgi,
calendis Maji anno supra millesimum ducentesimo de-
cimo octavo, quo tempore Otto Imperator, hoc no-
mine quartus, in fugam elapsus, & Berchtoldus
Zaringensium ultimus Ducum è vita subreptus est.

Gaudebat hoc ipſo puero magnus Genitor, quem
Divina Providentia ad alta faſtigia deſtinavit. E fon-
te luſtrico à Friderico Cæſare ſuſceptus, dulciſſi-
mum Rudolphi, id eſt Rathulffi nomen accepit,
non ſine omine, futurum hunc aliquando eſſe
Eum, qui conſilio & prudentiâ rem Germaniæ affli-
5. ctam eſſet reſtiturus. Infantiam imprimis pueriti-
amq; habuit laudabilem, quippe Alberto parenti præ-
cipua in cunabulis de Filio cuſtodia erat, cui virtutum
fundamenta, Numinisque venerationem adeo inſinua-
vit, ut ignoraret, natura an præceptis hæc conſe-
cutus ſit. Sed hæc pueritiæ erant rudimenta, quam
quidem in aliorum educatione maternæ plerumque
corrumpunt blanditiæ, quod in hoc Principe ſecus
evenit: Acceſſit enim Genetricis quoque generoſus
Spiritus, quo non fœminas modo, ſed etiam Viros,
anteibat. Igitur innatus vigor, animique magnitudo
in flore juventutis jam talem pollicebantur, quem
poſtea exhibuerunt, cujus præclaræ indolis argumenta
6. ætatem longè prævenerant. Jamque exactis primæ
pueritiæ annis in aulam Friderici Imperatoris, arcta pro-
pinquitate conjuncti, miſſus, gravitatem authoritatem-
que ita tutatus eſt, ut inter æquales ingenii præſtantia,
morum dexteritate, honorum moderatione, omnes
excelleret. Cumque vix arma ferre poſſet per
ætatem, quoties Cæſarem conveniebat, toties reliqui
Proceres in regia conſidentes, ſurgebant, neſcio qua
reverentia moti, eum honorificè excipientes. Ver-
ſabatur eodem tempore in aula Imperatoris quidam ſu-
perſtitioſis divinationibus præditus; præ aliis hic erga
Rudolphum benè adfectus, ejus favorem ac gratiam
magno ſtudio emerebatur. Cæſari ergo percontanti,

cur huic neque aliis in aula ministris tantum exhibe-
ret honorem, dixisse fertur, se cognitum habere, Ru-
dolphum post Cæsarem imperaturum. Multiplici
hinc doloris vel indignationis causa commotus Fride-
ricus, & quid potissimum timeret, incertus, sermo,
inquit, tuus nescio quod ingens malum præ se fert,
sed cave, si quid Tui tibi Cæsaris reverentiæ est, num
quod & scire expeto, & quærere decet, futurus est
Imperator Rudolphus? Ille vera divinasse indicat, bre-
vi nimirum fore, ut extincta Cæsaris posteritate, in
Imperio rerum sit potiturus. Hic certe qualiscunq;
fuerit, non ex incertis Astrologorum hariolationibus,
sed quod nobilius vaticinandi genus est, ex ipsa virtu-
tis natura, & singulari erga hunc principem reveren-
tia augurabatur. At Rudolphus cognita Cæsaris ira,
haud secus quam par erat motus, statuit ab aula rece-
dere: rediisse tamen eum in aulam constat, cum
Fridericus Imperator literas, quas emunitatis vocant,
postea daret; in his enim Rudolphus inter Comites
primus nomen subscripsit, titulum nobilis Comitis de
Habspurg sibi attribuens. Cæterum, non poterat 7.
quiescere in hoc Principe generosus animus, & in-
gens gloriæ cupido: Ad rem ergo militarem, quo
naturâ propensus ferebatur, animum adjecit, an-
nos omnino sedecim habens. Igitur sub Friderico
hoc Imperatore, cui non minus quam parenti se
debere confitebatur, prima militiæ deposuit ru-
dimenta, in Sicilia, mox in Italia imminente bel-
lo, quo perfecto nuptiis ejus cum Isabella, & con-
ventui ad Moguntiam indicto interfuit. Profectus
deinde cum eo Marpurgum, ubi gloriosum Elisabe-
thæ, Andreæ Regis Hungariæ, Filiæ corpus in nume-

rum Sanctorum relatum est. Præterea in bello contra Fridericum Austriæ Ducem suscepto, insigne fortitudinis specimen eum dedisse constat. Postea vero cùm Lombardiam aggrederetur Imperator, & magno cum exercitu Italiam invaderet, num secum sumpserit Comitem, dum nullum apud scriptores extat vestigium, nec affirmare nec inficias ire audeo. Mili-
8. taverat hactenus sub Imperatoriis auspiciis, postmodum suo ductu cum gereret bellum, quantam rei militaris haberet peritiam, in bello quod contra Hugonem Tieffensteinium ex vicinia Baronem gerendum erat, apparuit. Lacessitus fuerat ab eo injuria verborum acerba, quam ulcisci ingenii magnitudini conveniebat: Prius igitur arcem satis munitam, obsidione cingere, deinde oppugnare voluit, verum Tieffensteinius sua militumq; fortitudine fretus, arcem summa ope defendere nitebatur. Quare Rudolphus viribus addens consilium, pecunia hostes solicitavit, ut deserta arce quasi congressuri in campum descenderent: quo impetrato, arcem à suis destitutam intrat, Tieffensteinio valde reluctante, obtruncato. Non contentus hac victoria Rudolphus, dum arma fervent, Rudolpho patruo Lauffenbergæ Domino, quod tutoris officium non rite expleret, sed regiones partim venderet, partim alienaret bellum inferre decrevit. Populabundi prius magis quàm justi more belli villas ei complures devastavit, inde cum atrox exardesceret bellum, maluit Lauffenbergius animum nepotis placare quam martis discrimen experiri, locis quibusdam Rudolpho concessis, cum eo in gratiam rediit.
9. Felici rerum successu invitatus Rudolphus, hortante loci propinquitate, Hartmannum Comitem

Kübur-

Küburgensem consanguineum armis provocavit. Contendebant de hæreditate materna Rudolphus & Hartmannus, illi data certa pecuniæ summa, qua tamen non contentus, ingentem insuper regionis partem postulavit, missis, qui denunciarent, ni detur regio, bellum adesse. Quod cum recusaret Hartmannus, Rudolphus ira accensus, statim in Comitatum Aquensem movit, quo subacto, Vitodurum, Küburgum & Marpurgum petit. Hartmannus quamvis ultima pati, antequam regionem dederet, sibi proposuisset, sententia mox mutatâ, melius pacem facere, quam victoris arbitrium subire autumavit. Post damna itaque utrimque data & accepta, ita paciscuntur consanguinei, ut Hartmannus pecuniam solveret, & regiones Rudolpho permitteret.
Cum vero tam conser- 10.
vandæ quam augendæ laudis atque gloriæ occasionem, ubicunque locorum esset, perscrutatus, nullum sua virtute dignum in Germania reperiret bellum, ab Ottocaro in Curiæ præfectum receptus, aulicis cunctis præfertur. Erat scilicet Bohemiæ Regis Aula, virtutis theatrum & seminarium fortissimorum Ducum, à quibus num honore magis an amore cultus sit, ambigitur. Ea tempestate nunciatur Ottocaro defectio Prussorum, qua comperta, copias contra hostes educit; bellum exorsis atrox intercedit dimicatio, nec incruenta de Prussis victoria. Fusi enim fugatique obsides dare, Urbem condere, se suaque omnia Regi permittere cogebantur. Rudolphum summam rei tenuisse in hoc bello accepimus: Ottocarus quippe incertus, quem toti præficeret equitatui, solo Rudolphi nomine hostium vires frangi & reprimi posse, ratus, illi supremum militiæ officium defert. Nec vana erat de virtute hu-

jus

jus nobilissimi Ducis opinio, qui unico prœlio hostium iniquitatem ultus est. Compositis in Prussia rebus, Bela Hungariæ Rex contra pacta Stiriam invadit; Ottocarus extemplo contractis copiis Belæ de possessione Stiriæ contendenti supervenit, injustis conatibus resistit, hostium magno numero cæso, deletoque. Rudolphum eidem bello simili felicitate interfuisse testantur scriptores, quo finito, ab Ottocaro dignitatem equestris ordinis accepit, & donum magnificentissimum.

11. Dum hæc ita geruntur apud Bohemiæ Regem, Imperator Richardus è vita excessit. Imperium itaque absque capite esse perpendens Rudolphus, urgente necessitate ab aula summa gloria, majori tamen omnium desiderio revertitur in Germaniam. Facile crediderim, tanti Ducis discessum incredibili dolore affecisse Ottocarum, quem nunquam dimisisset, si virtus præmiis compensari aut muneribus adæquâri posset; qui nunquam recessisset, nisi charitate patriæ ductus, opem ferre properasset. Perventum erat in interiorem Alsatiæ regionem, omnium rerum copia fertilissimam, in qua bellum conflatur inter Argentoratenses & Præsulem diœceseos Waltherum à Geroldsegg. Causa illius hæc traditur, quod Argentoratensibus jura quædam subducere, leges violare, privilegia infringere, illosque tributis gravare agitaverit. Argentoratenses cum motuum horum compositio traheretur, facta ex Urbe eruptione, montem Haldenbergam depopulantur, & fossam circumjectam terra aliaque materia explent, ne Episcopus haberet, unde ex insidiis Argentinæ damnum inferre posset. Ille graviter hac re perculsus, sub omnium bonorum jactura Ecclesiasticos gravissima execratione obstrictos jussit omnes urbe in-

be egredi, ut sacris incolæ privarentur. Interim contractis militibus, Argentoratum quam potuit celerrime obsidere cogitat. In auxilio ejus erant Episcopus Trevirensis, Abbas Sangallensis, Comes Thiersteinius & Rudolphus Habspurgicus. Sed Argentinenses cum Conrado Friburgico, Henrico Neoburgico, & aliis sociis, non castris positis, non exspectato hostium exercitu, raptam ex agris vicisque prædam portantes, in urbem redierunt. Ecclesiastici vero majori clade quam commodo bellum geri animadvertentes, motus hos, pactis inter Præsulem & Argentinenses induciis, componere tentarunt. Ast Præsul collecto intra hoc tempus milite, agnatisque qui antea ei opem præstiterant, conjunctis, totis viribus, bellum finitis induciis repetit. Diu cum parte exercitus circa urbis mœnia hærens, neque frumentum, neque vinum, quorum copia alia loca abundabant, invehi permisit. Non minor Argentoratensium etiam belli adparatus erat, qui & accersitis auxiliis, & Duce indigentes, Rudolphum à Præsule offensum, constituunt. Ad hanc clarissimi ducis præsentiam, effusa magna multitudo obviam procedit; in hunc quasi de cœlo dimissum universa Civitas oculos convertit, non aliter quam si ipsam victoriam intuerentur. Igitur sub resonantium campanarum strepitu, & gratulantium Civium applausu in urbem remeant, & in area ad ædem Beatæ Virginis Deiparæ, (quæ nostris der Frohnhoff audit) jurejurando fidem mutuam socii confirmant. Rudolphus hostem ad pugnam provocaturus, cum delectis terras, agros, vicosque Episcopi invadit, depopulatur, ac igne consumit, ablata hominum pecudumque opima præda.

12.

Quo irritatus Præsul, Argentoratensium quoque, quas extra urbem habebant, res captas direptasque militibus distribuit, loca quædam arte ademit, inde Mols-
13. heimium profectus. Per hoc tempus ex certamine factionum, quæ pluribus populis magis exitio quam bella externa, vel ultima mala fuerunt, eruntq;, in oppido Colmaria orto, acerrima animorum durabat disjunctio, cujus altera pars Episcopi suscepit patrocinium, altera ei reluctante. Hujus caput dicitur fuisse Rösellmannus, loci cujusdam præfectus; Is expulsus ab Episcopi adjutoribus, Rudolphum adit, exponens quam facilis fieret hujus urbis occupatio, absque ulla vi, solo adhibito consilio. Rudolphus data occasione mirifice lætus Rösellmanni callido consilio approbato, qui se suosque vacuo includens dolio, noctu in civitatem reclusis portis à consciis intromittitur. Igitur ut constitutum erat, accenso stramine per totam urbem dato signo, Rudolphus propius cum exercitu venit & occupatis munimentis, oppressit factiosorum capita, oppidoque satis valido imposito præsidio, Mülhusium, deinde Keysersbergam contendit, oppida ut in ea regione & tum temporis clara, quæ ditioni eius omnia
14. permittebant, firmataque fide reversus est. Appropinquabat autem amœnissimum veris tempus, quo copia pugnandi utrimque facta, Præsulem tertio equo vehentem, quippe duo vulneribus confossi erant, memorabili ad Hausbergam vicit prœlio, & pavidum in fugam elapsum insecutus, consequi non potuit. Sunt quidam authores, sexaginta nobili stemmate natos, cum Comite Tieffensteinio & Hermanno Gerolseggio Præsulis fratre, fortissimisque Ducibus egregia morte defunctos, peditum equitumq;

innu

innumeram turbam cæsam, septuaginta insuper sex nobilium in urbem restibus, quibus Argentoratenses comprehendere volebant, deductos esse, non plus uno Cives amisisse. Sive tanta sive minor victoria fuit, ingens tamen & nescio an major ab iis res gesta habeatur; quippe pro sua & omnium posterorum libertate pugnarunt, quæ clarissima victoria in perpetuum eos nobilitabit. Episcopus turpi fuga mortis periculo evitato, sera pœnitentia ductus, non multo post ex animi ægritudine é vita excessit. Adeo destinata, fortuna omni ferocia potentior, salubriter discussit, dum Imperium quod mente complexus erat, non obtinuit, sed & quod habuit, amisit. Num huic prœlio Rudolphus quoque interfuerit, aut præfuerit, auctores multum discrepant: Nolo tamen hæc ad fortissimi comitis Insignis famæ non modicum incrementum aptissima, refellere aut affirmare. Inter 15.
hæc Tigurini ducem spectatæ virtutis & disciplinæ militaris peritum, quo ingruente bello uterentur, postularunt, oblatum ab iis honorificum munus Udalricus Regensbergicus, Dynasta potens & fastuosus, temeré aspernatus, dixit, non quidem indigere civibus, eorum tamen defensionem suscepturum, si dominium eius agnoscere vellent, sin conditio minus placeret, scirent, ut pisces nassis includantur, ita Tigurinos à se captum iri. Illis superba responsione vehementer offensis, perniciosæ hujus arrogantiæ vindicandæ matura obvenit occasio. Rudolphus enim tanquam illustre sidus componendis tantis fluctibus tempestivus adfulsit, quem militiæ præfectum denominant. Periclitatur ille rursus virtutem, fortunamque nunquam indulgendo sibi fatigatam, tanto ma-

jori animo, quod ad oppugnandum Regensbergicum, hostem hactenus infensissimum, justam haberet causam. Is nuntio de electo novo Duce percepto, ita terrefactus est, ut Nidovios, Toggenburgicos, Homburgicos, Ringensbergicos & alios plures non modo agnatos, sed amicos adjungeret. Tigurini licet viribus longe inferiores, nihilominus instructa acie elato hosti occurrunt. Commisso prœlio, Rudolphus magnam de hoste reportavit victoriam, qui necessitate adactus, arcem Regensbergam, aliaq; suæ ditionis loca vendidit, pretiumque ex iis militi stipendio numeravit. Laudare eam, lætarique Tigurini, omnia subigenda tam ob patriam quam ob justam iram infestis signis pervenere eo, unde assiduas incursiones in agrum suum hostis moliebatur. Rudolphus obsessa arce Utlenberga, præalta & munita, sed expugnandi pariter, ac cogendi ad deditionem spe amissa, in locis propter propinquitatem notis, sedatis armis, consilio dimicavit. Regensbergius ex hac solebat indies equitare cum duodecim equis albis, secum habens albos quoque canes, ipse & servi æque albati. Hoste pro more egresso, Rudolphus eodem numero equitum & canum, albo itidem colore, trepidè ad arcem pervenit, persequentibus acerrime Tigurinis: Custodes suos redire credentes, portam aperiunt, sed una etiam irruerunt persecutores. Tum victa oppidanorum vis, dejectisque propugnatoribus, occupantur muri: Arx etiam quæ inexpugnabilis videbatur, inter tumultum capta est & eversa. Inde Glazenbergam simili astu captam direptamque, profectus, reliquis castellis brevi post aut vi aut deditione in potestatem redactis. Regensbergicus hoc modo omni

jam

jam ditione privatus, ab omnibus jam desertus, ad hostem magno fortunæ ludibrio confugere, annuamq; pensionem à clementissimo victore implorare necesse habuit. Adeo maxima quæque in lubrico sunt, & audacissimas hominum spes, quilibet ex improviso casus eludere potest. Rudolphus vero haud dubie omni bellica laude dignus, virtutis tale documentum Tigurinis probavit, ut gloriarentur nunquam optata exitum deseruisse, quamdiu Rudolphi opera utebantur. Dum hæc geruntur apud Tigurinos nova belli 16.
semina sparguntur, quæ magna animi constantia superanda prius erant, quam amplum honoris templum conscenderet. Episcopus enim Henricus Basileensis, Neoburgo & Brisaco hostili impetu occupato, stelliferisque ex urbe ejectis, Hartenbergam arcem paulo ante extructam, Blodelshemium oppidum, Otmarsenam, Rhinfeldam & Klingenam loca ditioni Habspurgicæ subjecta; non expressa belli causa adortus, crudeliter in ea grassatus est. Accedit, quod imperiosa Basileensis plebs, credo furoris insania magis, quam injuriarum ultione selectissimos equites, tam propinqua cognatione stirpi Habspurgicæ adnexos, quam Rudolpho in paucis charissimos, finito certamine equestre erga uxores civium nimio amore incensos, obtruncaverit, trucidaverit, & quod dictu horrendum, in humum prostratos, pedibus tamdiu conculcaverit, donec miserabili morte defungerentur. Instigabat ad vindictam Rudolphum, perpetrati sceleris magnitudo & atrocium injuriarum multitudo: Sed in ipso belli apparatu districto Berchtoldus Abbas Sangallensis moram injecit, itaque dilata in proximum facinoris ultione, cum Abbate ad Hugonem

Wirtenbergicum profectus, ei contra Monsfortios opem tulit; inde cum rediisset, cogitatum bellum ab utraque parte strenuè paratur. Episcopus cum Udalrico Ferretano fœdere in decennium percusso, ab Argentoratensium Præsule auxilia accersit. Rudolphus interim monasterium Grandisvallis exurit, arce Tieffensteina destructa, relicto Neoburgo, Basileæ suburbium incendio vastavit, Episcopo in Secco-
17. nium tantum sævi ente. Comes ex hibernis exercitum movens, urbem ipsam aditurus, percepit Abbatem antea amicum nunc hostem magno copiarum numero suas lacessere regiones. Quare consilia agitari cœpta, utrumne ultra suscipiendum esset bellum, an deserendum si pax certa & honesta, victoria sperata longè tutior, meliorque haberi posset. Ipse Rudolphus non aliud tempus magis postulasse pacem censebat, vires enim distrahere, inconsultum esse, neque facile præstare vel conducere cum duobus habere dissidium, nisi cum altero quis in gratiam redeat: Plura etiam me merita ab Abbate accepisse, illum à me pauca, confiteor. Et si hoc non esset, scire omnes, belli eventum incertum esse, & sæpius animosius susumi quam geri. Facile ratio tam salubris consilii accepta est. Itaque paciscitur cum Abbate, sed exemplo inter pauca magnanimitatis specimina memorando: Modico quippe præsidio hostem præsentm adit, alloquitur, mitigat, tantâ prudentia, ut operam co-
18. piasque ipsi sponte polliceretur. Quibus auctus de novo in agrum Basileensem arma intulit: Aderant ibi & Tigurinorum auxilia valida & opportune missa. Quo autem felicius, quandocunque vellet, Rhenum transire posset, perspicaci ingenio singularem prorsus modum

modum navium fabricandarum excogitavit: solutiles illæ erant, modo plicari, explicari rursus, ac curru vehi accommodatæ; his ex improviso hoste frequenter oppresso, igne ferroque agrum illius perdidit, ut solitudinem faceret: quicquid usui inserviebat corrupit, sterile ac nudum solum relicturus. Cæterum non ipse modo obibat urbem, jugum adhuc recusantem, sed milites quoque ipsius pleraque invaserant. Aliquando obequitantem conspexit Hugo Mariscalcus urbis consul: itaque ad insequendum eum parva manu venit, ignorans, qua insidiarum fraude circumiretur. Siquidem Rudolphus suis mandavit, ut ruentibus in se supervenirent, ac magna clade prosternerent. Mariscalcus cupidine captus, hostem invadere satagens, ab insidiatoribus comprehensus & occisus est. Rudolphus ne quid inexpertum omitteret, cum difficilis hujus urbis occupatio videretur, donis Episcopi amicos corrupit, ut facta defectione ad eum transfugerent. Episcopus quod omnia indies arctiora fierent, territus, inducias ab eo in quatuordecim annos petit & obtinuit. Dum vero sic Rudolphus obsessos urget, Cæsaris ac Imperatoris nomen sortitus est. Hic vero interrumpendæ sunt res Rudolphi; & quomodo hoc factum sit, ut dignitas hæc Comiti non 19.
Regi deferretur, qui status rerum, quæ consilia Principum, Civitatum vires, Nobilium potentia, quique animorum motus tum fuerint, breviter exponendum. Res vero ipsa postulat, ut à malorum in Imperio maximorum auctoribus, Gregorio, Honorio, Innocentio, Hadriano, egregiis Pontificibus auspicemur. Hi enim astutissimi, ad minuendam Imperii Romano-Germanici Majestatem intenti, fraudulentas artes, nefanda

fanda scelera adhibuerunt, per quæ dissidiis & internecivis odiis inter Imperatores ac Principes concitatis, eò penetrarunt, ut octodecim tandem per annos vastum Imperium absque capite fuerit. Fridericus quippe, cum injusto anathematis fulmine excommunicatus, ab amicis desertus, fortunaque destitutus corruente Imperii Majestate decessisset: Conradus ejus filius in hoc perturbato statu superstes, imperii cura feliciter suscepta, feliciorem equidem ominabatur progressum. Sed vicit mox Pontificum astutia, authoritate religionis fulta atque armata, Conradusque insidiis Mansfredi circumventus, periit. Misera erat ista tempestate rerum facies, quod contra Leges & Imperii antiqua jura exteris Regibus summum fastigium deferretur. Henricus enim Thuringus, Wilhelmus Hollandus, Richardus vero & Alphonsus exteri, artibus Pontificum electi, legitimo non tantum nomine, sed justo quoq; titulo carebant. Cum itaque magis arma, quam leges eo tempore dominarentur, Principes jura Imperatoris ad se pertrahebant: Civitates inito primùm communi fœdere Principum consilia reprimere, libertatemque obtinere quærebant, postea tamen pariter & Principes in societatem adducentes. Nobilium imprimis etiam magna libido fuit, qui ex arbitrio cuncta composuerunt, invaserunt, ac diripuerunt. Sed nullus erat, qui afflictam Rempublicam sublevare, concussam stabilire, neglectam, imo fere amis-
20. sam respicere modo cogitabat. Hac igitur miseranda tempestate, quæ nunquam satis deplorari, nunquam satis curari potuit, acerrimi hactenus hostes ipsi Pontifices commoti, crescentibus indies malis medium adhibere intendebant. Nam Gregorius decimus

Electo-

Electoribus Francofurti comitia celebrantibus, ut Imperatorem eligerent, non tam qui Eccleſiæ provideret, quam qui collapſam ferè Rempublicam reſtitueret; ſi minus, ſe de conſenſu Cardinalium Romani Imperii ultimo exitio præventurum. Electores habitis Comitiis nuntium de repentina Richardi morte accipiunt; Itaque Comes Tirolenſis Meinhardus, Princeps famæ celebritate conſpicuus, tres totius Germaniæ Athletas, Bernhardum Carinthiæ Ducem; Albertum Gorithiæ Comitem; & Rudolphum Habſpurgicum Principibus imperii honorificé commendavit. Cæterum ambitioſo conatu Ottocarus Bohemus, empto Ottonis Brandenburgici ſuffragio, & nonnullis aliis quoque inter ordines pecunia corruptis, imperium affectabat. Ad diſcordiam ergo re denuò inclinante, vicit Rudolphi fatum, cujus virtutis experimenta, morumque documenta, gravi ſermone Wernerus Moguntinus deprædicaverat. Omnium itaque conſenſu poteſtas denominandi quem vellet Imperatorem, Ludovico Palatino traditur: Ille diu multumque reluctatus, ad ultimum Electorum fretus unanimi conſpiratione, Rudolphum ad Cæſaream dignitatem provexit. Crederes hujus futuræ Majeſtatis tot victoriarum gloriam quaſi prænuntiam fuiſſe, adeo, ut nihil ei deeſſe imperatorium, quam imperium videretur. Subito hinc Henricus Pappenheimius Imperii Enſifer caſtra Rudolphi ad Baſileam poſita intrat, & Imperatorem éum ſalutat. Altera die Burgravius Noribergenſis gratulabundus eandem auguſtiſſimam dignitatem, Principum diplomate ac decreto electionis confirmatam,
annuntiat. Somnio ſimilis res Rudolpho videbatur, 21.
vixque initio fidem habens, mox divinam inde provi-

dentiam conjectans, & gratias agere, & Electorum voluntatem approbare voluit. Fama, ut solet, non castris tantum, sed tota quoque urbe discurrit, aliorum studio, aliorum eminente indignatione. Itaque à præsenti multitudine inter faustas acclamationes Imperator consalutatus, extemplò cum Præsule pacem initurus, captivos pristinæ restituit libertati, missis qui nuntiarent, se Cæsarem, injurias oblivisci illatas, & cuncta, si supplex venerit ignoscere. Præsul hac re attonitus, erectis in cœlum manibus, exclamavit: O æterne Christe firma Solium Tuum, ne hic TE Comes deturbet; certissime enim credo, fortunam, quoties de cœlo dilabitur, toties hunc Comitem superfundere. Cumque bellum inferre non posset, ad gratulandum Rudolpho, etiam reconciliandum legati, his pacis conditionibus revertuntur: ut Henricus Præsul oppido Neoburgo derelicto, nongentarum argenti librarum, vulgo marcas vocant, summam solveret, in carcere detentos dimitteret, ejectosque ex urbe reduceret. Præsul subita mutatione quammaximè perturbatus, eousque doluit, ut ex mœrore vitæ pericu-
22. lum contraheret. Inter hæc Legati undique Basileam confluxerant, precantes, ut felix ille, felices omnes sub Imperio ejus viverent. Miserat Argentina quoque statim ab initio Legatos, qui Civitatem Rudolpho honorificentissime commendarunt. Cæsar legationem benignè acceptam clementissime non solum dimisit, sed ipsam Urbem confestim petiit. Offerebantur ei Argentinæ dona, vinum generosissimum, frumentum, & jugera, & pretiosissimæ gemmæ: Nec ipse tantummodo, sed Conjux quoque splendidis onusta muneribus, magno numero navium

Rhenum

Rhenum tranſire, ut una cum Cæſare coronaretur. Iter hinc Moguntiam pronuntiavit, eò cum perventum eſſet, regalibus ornatur, quæ tot prædeceſſores ingenti pecunia obtinere nequiverunt. Francofurtum vero cum Conjuge, liberisque, inde Aquisgranum contendentem comitantur Principes, Nobiles, multique Argentinenſium, in quorum omnium illuſtri conventu Rudolpho & Annæ uxori Diadema imperii ſolenni ritu imponitur. Cumque jusjurandum à Principibus exigeret, nonnulli abſentiam reliquorum, alii ſceptri defectum cauſati, recuſarunt. Ille arrepto Crucis Signo, *hoc, inquit, inimicos, hoc Imperij Majeſtatem violaturos, pedibus meis ſubjiciam.* Adeo hæc verba animos Principum penetrarunt, ut crucem exoſculati, ſub Sacramenti religione auxilia contra rebelles hoſtiumq; vires pollicerentur: Nocte autem, diem inaugurationis ſubſecuta, ferè ſimile in cœlo adparuiſſe crucis ſignum fertur, primùm candidæ, poſtea in ruborem ſanguinis transformatæ, tanto ignis fulgore, ut omnes qui intuerentur, vel in admirationem ducti, vel tacita religione territi fuerint; unde cœlum ipſum, quæ hic acta fuerunt, confirmare videbatur. Rudolphus Aquisgrani ita moratus, Principibus convivio adhibitis, arctiſſimum fœdus per matrimonia Filiarum ſanxit, memorabili fato, quo tot potentiſſimorum Principum vires una dies conjunxit. Cum jam Aquisgrano diſcederet, percepit Gregorium decimum Pontificem Lauſannam perveniſſe, quo iter inſtituens, confirmatur à Pontifice ea lege, ut intra anni ſpatium Romam ad inſignia Imperii accipienda adiret: Promiſit inſuper ducentorum aureum nummorum millia expeditionem in Palæſtinam ſuſcepturo. Rudolphus ad reſtaurandam 23.
Rempublicam intendens, contundere ſuperbos, coërcere latrocinia, ſubigere rebelles, auctoritatem ſuam firmare,

imperioque ſplendorem reducere in animum induxit. Nil tamen ſine conſilio Principum facere volebat: Quippe Noribergam indictis comitiis omnes eo vocavit, & convenerunt, præter Ottocarum Regem Bohemiæ & Henricum Ducem Bavariæ, qui poſtea Herbipolim citati ſunt. Principes conſtituta die rurſus congregati, exſpectarunt eorum adventum, cumque iterum comparere refragarentur, Cæſar in aliud tempus rejecta inobedientiæ pœna, Friderici Zollerenſis conſanguinei, Burggravii Noribergenſis, titulo adjecit dignitatem hæreditariam. Aliis deinde Auguſtæ Vindelicorum celebratis Comitiis, ex Auſtria, vicinisque locis legati de ſævitia & crudelitate Bohemiæ Regis queſtum venere, qui ſacris profaniſque violatis, domi etiam fœminarum virginumque corporibus vim inferret. Jamq; toties vocati Ottocarus & Henricus, ad perferenda mandata legatos miſerunt. Erat inter illos Bernhardus Seccovienſis Præſul, omnium aſtutiſſimus, & ad fallendum egregie compoſitus: alter vero Henricus Öttingenſis, melioris notæ habebatur. Cum admiſſi eſſent, in illuſtri Principum corona Bohemus nihil aliud egit, quam ut Cæſaris electionem omnib⁹ modis improbaret: Bavarus verò ut inobedientiæ cauſam non
24. minori facundia quam prudentia exponeret. Igitur Seccovienſis Præſul è veſtigio in Bohemiam reverſus, indicat Regi, Germanorum Principum iram ex habita oratione graviſſimã. Ottocarus irridens hæc, immodicus æſtimator ſui, Imperatoris, Principumq; Germaniæ potentiam ludibrio habere cœpit. Has ob cauſas Cæſar, Electores, Principes, durante Comitiorum tempore, legant ad eum Burggravium Noribergenſem & Henricum Baſileenſem antiſtitem, hac denuntiatione, ut Auſtriam, Stiriam, Carinthiam, Carniolam, omnesque ditiones malis artibus occupatas, ſub fide imperio redderet. Legati Ottocaro mandata expoſuerunt; ille

ille ferox, temere viribus suis fretus, in hunc modum respondet: *Rudolphus antea famulus, meoq; imperio obnoxius, nunc, ut dicitur, Imperator, indignus, cui tot Reges obsequantur, à Rege Bohemiæ etiam obsequium petere non abhorruit: Sed video quod severus maximè & superbus fiat, ex humili vilique evectus, cum tamen nihil tam instabile, tam fluxum sit, quam potentia non sua vi nixa. Nunquam igitur Ottocarum Regem, Rudolpho obediturum significetis; sin hoc responso lædi se judicaverit, belli fortunam experiri posse, se tamen ut pacem præferat, ei consulere.* Legati nondum soluto conventu Cæsari referunt, quàm Bohemus, infestum adhuc animum habeat, quæ contumeliosa verba emittat. Hac re Principes concitati bellum Ottocaro inferendum decernunt, & Bavaro, quem in suas partes attraxit. Sed Germania prius pacanda erat, quam bellum in exteras regiones proferendum, ne dum hostem procul quæreret, domi majore jactura aleret. Wirtenbergicus enim Comes Eberhardus senior, homo sublati admodum supercilii, qui se solius DEI amicum, totius vero mundi hostem profitebatur, Marchione Badense, compluribusque Sueviæ Comitibus adjunctis, per Alsatiam, Sueviam, Franconiam Orientalem imperii ditiones, multa suæ potestati subjecit. Cæsar itaque à Genero Ludovico Palatino adjutus, pace domitis data, Ergovia, Brisgovia, Turgovia quoque recepta, Bavarum Bohemicis subsidiis nixum, aggreditur, ac primo prœlio quosdam fudit, quosdam cœpit, cæteris fuga elapsis. Henricus exigua quidem clade adfectus, cum fratre tamen in gratiam redire, & veniam à Rudolpho petere coactus est. Sed novissima hæc victoria instrumentum sequentis erat: Quippe Ottocarus Rex Bohemiæ, cujus frequens supra mentio occurrit, per annos jam viginti duos Austria potitus, imperium Rudolphi non solum detrectavit, sed & contra omnium Gentium jura Legatos

25. (margin, beside "Sed Germania")

26. (margin, beside "Sed novissima")

violavit, quibusdam ad portam suspensis. Hac indigna suorum nece commotus Cæsar bellum in Austriam transjecit. Communitur tum suis tum Germanorum copiis robore & numero validissimis, secum habens Moguntinum & Coloniensem Archi-Episcopos, Ratisponensem, Herbipolensem, Pataviensem Episcopos, Ludovicum Comitem Palatinum Rheni, Henricum, Ottonem, Bavaros, & multos Nobiles de Rheno, Franconia & Suevia. Miserat quoque XXM. Equitum levis armaturæ Ladislaus Hungariæ Rex, ob erepta à Bohemo loca sibi subjecta. Ottocarus convocatis Austriæ ac Stiriæ Nobilibus novum ab illis jusjurandum exegit, filios obsides petiit. Cumq; nil minus quàm multitudo militum ipsi deesset, collectis è Bohemia, Saxonia, Silesia, Pomerania, Polonia, Thuringia, Moravia, bellicosissimarum Gentium genetricibus, Hercyniam Sylvam, qua in interiora Bohemiæ iter patet, firmo præsidio occupari jussit. Cæsar perscrutatus hostium consilia, Danubium transit, ibique Belsiim oppidum, Lynciumque recepit. Inde Viennam belli caput urgebat obsidio; Spe enim brevi capiendæ Urbis inductus, ipsis portis inhæret. Tenebant autem Urbem numerosa Bohemorum præsidia, quæ hactenus deditionem morabantur. Nam prævalentibus his, cives, quamvis Rudolpho optime cuperent, nihil ausi sunt: interim pugnæ locus & prœlii dies exspectabatur, cum hostis exercitum in conspectum dare non conaretur, incolis urbis ni dederent se omnia populaturum, minatur. Illi satis attoniti, urbem quidem defendere proposuerunt, sed penuriâ commeatuum aliquot dierum inducias pacti, ut nisi intra eos auxilium Ottocarus mitteret, sese Cæsari permitterent; Postquam nihil inde præsidii mittebatur, ad præstitutam diem, cum per quinque septimanas obsessi essent, in fidem se ur-

ſe urbemque dediderunt. Exemplum hoc aliæ quoque urbes imitantur. Hactenus Danubius duo immenſa agmina ſeparabat, ſed utrimque deficiente commeatu, metu futuræ ſeditionis pacis auctores inveniuntur, dicentes ſatius eſſe, pacem facere quam ſanguine ſuo campos implere. Itaque Bruno Epiſcopus Olomucenſis, ab Ottocaro ad Rudolphum ut tentaret, quod ſuaſerat, miſſus, his conditionibus eam impetravit; ſi Auſtria, Stiria, Carinthia, Carniola & quæ ad imperium ſpectant, relictis, Moraviam, Bohemiamque in feudum accepturus eſſet: ſi præterea Imperatori jurisjurandi vinculo ſeſe aſtringere, Ladislao ſua reſtituere, & captivos dimittere vellet. Annuens Rex, unum rogavit, ut ſecretò intra tentorium paucis coram arbitris debito erga Cæſarem defungeretur officio: Sed, ut opinor, dignus erat, cujus ſuperbia eluderetur. Itaque eo ad genua Imperatoris provoluto, penſile tentorium in quatuor partes diſſolutum, decidit. Ottocarus hoc modo retibus irretitus, diſſimulata, quam ceperat, indignatione, ſcenæ inſerviens, duarum maximarum Gentium ludibrio atque contemptui exponitur. At quanto atrocius ſuperinducta mulier Künegundis redeuntem excepit? *Te*, ait *perditiſſima, qui Bohemiam Regnorum Regnum, qui pulcherrimas ditiſſimasque provincias, neque Domino, neque victori, ſed ſervo, imo hoſti, nulla vi, nullaq; neceſſitate coactus, ſubjeciſti, oculis ne intuear? Quorſum Moravi, Sileſii, Saxones, populares ſuis exciti ſedibus, ſcilicet, ut Te, antea Regem, jam ſervum ante Rudolphi pedes procumbentem, in egregio triumpho conſpicerent. Me quidem felicem prædicabam tanto Regi nuptam, niſi me ex Regina ſervam, ex Imperatrice captivam feciſſet. Certe quicunque velit, patiatur hanc injuriam, ego haudquaquam pati poſſum. Crede ergo ſi armorum ſtrepitus amplius*

amplius audire non cogitas, conjugem per socordiam Viri amissa bello repetituram. Ille ad ultimum pœnitentia victus, cum saniora amicorum consilia admittere nollet, muliebre consilium plerumque deterius, & assentationem cæterorum amicorum perniciosam, perpetuum regni malum, comprobavit, non sine nominis dedecore fracta pace, turpius datam fidem fallere, fœdusque rumpe-
28. re, & bellum restaurare conatur. Collectis ergo ex Pomerania, Saxonia, Moravia, Bavaria fortissimis undique copiis in Marchiæ campo castra metatur. Cæsar Viennæ tum erat, cum ei nuntiaretur Ottocari defectio, quam adeo ægrè tulit, *ut diceret, scio Divinum Numen rupti fæderis & Sacramenti perfidiam ultione persecuturum, quare non moriar, antequam DEI hominumque deceptorem victoria præmium faciam.* Igitur castris ad Laam oppidum in campo Niderspurgico positis, quo majore animo capesserent bellum, universas vires in conspectum dedit. Erat quidem ingens multitudo, majorem tamen quam pro numero speciem gerens: Quippe Ladislaus Hungariæ Rex â Cæsare in filium adoptatus, viginti millia Chumanorum armaverat, gentem bello acerrimam. Stirorum mille & centum aderant. Ex Germania multa millia robora virorum missa. Jamque acies ab eo prudentissimè ordinabatur, signa distribuebantur, promptissimi quique in fronte collocabantur: Nondum vero ad manus pervenerat, cum pauci Hungarorum ad Ottocari castra progressi, pro more, ex hostibus comprehensis secum ducerent. Cæsar quoque ut majorem victoriæ spem suis faceret, quam plurimis militari dignitate insignitis, egregia oratione milites adloquebatur. *Habetis, Commilitones, materiam virtutis gloriæque vestræ maximam hostem, qui perjurio suo & homines maligne decepit, & Divinum*

Numen

Numen ſibi iratum reddidit. Hinc pœna & clades certiſſima, quod nunquam talia ſcelera inulta fuerunt. Hic dies Germaniam dulciſſimum patriæ ſolum, finitimasq; regiones de ſæviſſima Ottocari Tyrannide aut liberabit, aut Tyrannum omnium ſpectaculo in triumphum deducet. Vobis enim & univerſo terrarum orbi non ignota eſt hac perfidia, ambitio, & *quod fateri neceſſum eſt, ſceleſtum facinus. Ergo juſtiſſima cauſa ſubeſt publicam defendentibus tranquillitatem, ſecuritatem & ſanguinis germanici gloriam. Nomina modo gentium non extimeſcatis, cum neque ad belli diſcrimen, neque victoriæ præmium pertineat, qui Moravi, quive Bohemi adpellentur. Plures hic dimicare, illic plures conſpici, & imbelles eſſe omnes, à fœmina miſſos, credite. Vos contra intueamini cujus ductu auſpiciisq; tot terras, ingentia ſpei incitamenta, poſt tergum reliquiſtis. Dimicandum eſt fortiter, ſub ſigno Regis Romani, contra Regem Bohemiæ paucitatem noſtram contemnentem: Sæpe enim contemptus hoſtis cruentum edidit certamen. Experiamur itaque magna animorum conſtantia, quicquid deinde ſors tulerit: conſequemur tamen honeſta morte omnibus optanda egregiam victoriam aut pugnam. Quid multis? mea veſtrorumq; omnium, aut vincere, aut mori, unica hodie fortuna erit.* Ottocarus vero breviter in hunc 29.
modum ſuos adhortatus eſt. *Magnitudinem belli, quod, ſuſcepimus, dum intuemini milites, non dubito, quin exiſtimetis difficilem fore hanc victoriam: & videri talis poſſet, ſi magnum belli nomen vos terreret, Sed veſtram virtutem fortunamq; diu ſatis expertus, animum quem hactenus habuiſtis, eundem mox in vincendis hoſtibus proditures vos confido. Inferimus enim bellum, eoq; fortius pugnamus, quo major ſpes noſtra, quàm arcentis eſt. Omnium autem animos accendit dolor, injuria, in-*

E *dignitas,*

dignitas, ante biennium nobis illata, quam hodie fortitudo vestra & ulcisci & punire debet. Me quaeso imitemini, sive ignaviae sive fortitudinis exemplum dedero. Videtis ipsi paucorum tantum hominum arma esse, hic vobis vincendum aut moriendum est. Opulenta laborum praemia erunt regiones ditissimae, quas superbissimus Rex sua omnia suique arbitrij fecit. Haec fortibus viris dico, ideo quocunque confero oculos, generosissimarum gentium robora, tum ob patriam, tum ob justam iram pugnatura, aspicio. Caeterum sive anxio de instanti praelio, sive terrefacto de praeterita vita male transacta, in somno obversata Ottocaro species, quae visa est repraesentare multa cornua suo capiti imposita, uno vero ictu rursus evulsa, aliis alia per quietem videntibus. Forsitan erant minae vel irae coelestes, quibus eum divinatio animi praesa-
30. gientis dehortari voluit. Jamque pugnae initium factum erat, cum fortiter Austriaci, Styriiq; in cornu hostium, quod ipse Rex tuebatur, invehebantur. Diu anceps stetit proelium, cum nulli neque ignavo, neq; timido cessare liceret: donec Pfannenbergicus lethali vulnere accepto aciem desereret. Tum demum Stirii pavore perculsi, languidius pugnabant. Caesar ignorans quidem causam remissae pugnae, DEI opem imploravit, mutua deinde adhortatione firmati, acrius in hostes erumpunt. Bohemi metu hinc dissipati, impetum sustinere non poterant; Henricus quoq; Marchio territis timorem incussit, mandans, ut se exclamante hostes fugere, omnes altissima qua possent voce clamorem ederent, fugiunt, fugiunt. Milota ulturus Regem, quod fratrem injuste carceri inclusum necasset, primus turbaverat fuga ordines. Jam vero non sensim cedere, sed qua cuique ad fugam via, erumpere.

Otto-

Ottocarum duo fratres, regiæ necis avidiſſimi, Merenbergeri adpellantur, tertium enim ſuſpendi curaverat, fortiter pugnantem adorti, equo dejiciunt, Regemq; à ſe proſtratum vociferantur. Tum vero multum ſanguinis fuſum eſt: quippe amiſſo Rege nec volebant ſalvi eſſe, nec poterant, aliis ignotos ſaltus, aliis diverſos calles petentibus. Ferunt, Hungarorum ferociam tantam fuiſſe, ut fugientes tamdiu perſequerentur donec omnes vel interfecti vel capti ſunt. Tanta ſtrages eo die facta, ut quatuordecim millia hoſtium interficerentur, præter vulneratos, aut captos. In exercitu Rudolphi non quidem multi ſed fortiſſimi cæſi ſunt: Centum enim Tigurini, omnes ſicut pugnantes procubuerant, adverſo corpore vulneribus acceptis, egregia morte defungebantur. Acre certamen nobilitavit quoque ab altera parte Cæſaris vitæ periculum, dum Herbotus Fullenſteinius ingentis ſtaturæ Polonus, è Regis Bohemiæ pecunia ditatus, magno audacique aliquo facinore in caſtra penetraret, Cæſarem occiſurus; ejus celeritate præoccupatus, prius gladio interimitur. Ab altera vero Ottocari mors, qua Rudolpho nuntiata, corpus demortui, octodecim vulneribus confoſſum, regio inſuper ornatu ſpoliatum & quod in illo faſtigio indignum, prope à calonibus nudatum, ad Bohemos patrio regioque more ſepeliendum Cæſar miſit; poſthæc regicidis tantum à conſpectu ejus recedentibus, quantum ſe ab ejus ira putabant afuturos. Dies hic, quo Ottocarus cecidit, inter infauſta regni habita, ob mortem Johannis Bohemiæ Regis in prœlio Britannico eodem die interfecti.
Rudolphus tam memorabili victoria lætus, qua Otto- 31.
carus temere illati belli pœnas luit, Ladislaum, habita

ei gratulatione, cum copiis à se dimisit. Ipsi trajecto Teya, in Moraviam progresso nuntius adfertur de Ottone Brandenburgico, defuncti Regis Bohemiæ avunculo, quomodo regni gazam occupaverit, & bellum refecerit. Quæ etsi falsa nuntiata fuissent, apud victorem tamen pro veris habebantur. Ideo Præsul Olomucensis Cæsarem adiens, satis superque Bohemos funere amisisse, Brandenburgicum pacatum esse, & Wenceslaum parente orbatum pacem petere, exposuit. Cæsar confirmavit eam, ut quemadmodum se vincere, ita victoria uti scire testaretur, Guthâ eximiæ pulchritudinis filia Wenceslao in matrimonium, & Rudolpho Filio, Agnete Wenceslai Sorore mutuo datis. Eligitur & Brandenburgicus, qui tutorio nomine regnum pupilli administret. Compositis in Bohemia rebus, ut á tergo tuta relinqueret, Stiriæ, Carinthiæ, Carniolæq; datis præfectis, Viennam redit. Per triduum in hac urbe, ut moris victoribus erat, constitit Cæsar, donec ordinatis quæ ad victoriæ gloriam & pacis necessitatem videbantur, adversus Henricum Bavarum, in militia Ottocari socium, bellum transferret, qui cum Cæsaris adventum opperiri nollet, obviam eundo simul & deprecando, cum eo reconciliatus est. Interjecto tempore Heduorum quoque Princeps, quem Admiraldum adpellant, suo imperio Burgundiam subacturus Imperatori rebellavit. Itaque ad opprimendum eum copias educit, strenueq; facto itinere improvisus hosti supervenit; cujus cognito adventu Admiraldus adunatum exercitum opposuit, mox commisso prœlio, suisque amissis, ipse supplex ad Cæsarem sua natura clementissimum fugiens, veniam quam petiit, impetravit. Paucos deinde post dies

seditio-

ditioforum in Alfatia conjuratio indicio militis, ei de-
rtur, ad quam componendam impigre proceffit, in-
rfectis motuum auctoribus; reliquos in fidem acce-
it. Rudolphus ad Principum Comitia Noribergam 32.
que Francofurtum profectus, folutis iis, Richenftei-
am, Schöneggium, aliasque prædonum arces expu-
nat, victis graviffima quæque fupplicia fentientibus:
acta inter Conftantienfes & Proceres ftatim concor-
ia, Tiguros, Schaffhufiosque altercantes fedavit. In-
reffus deinde Brifgoviam, Eggonis Friburgenfis de-
ctioni data impunitate, Argentoratum pervenit.
ppenheimium hinc iter faciens, diutius ibi fubfiftere
res componeret, legatofque dimitteret, coactus eft.
ft difceffum ab Alfatia Cæfaris, Eberhardus Wirten-
rgicus defecit, quare Rudolphus motus, habito
antum poterat delectu, omnia rebellis fpoliavit, quæ
ferri non poterant, incendit. Eberhardus tantæ
ltitudini longe impar, Stugardiam fe recepit, ur-
m fitu & munitione tutam, quæ ipfa hoftem fero-
n fecit: Cæfar enim ad mœnia cum exercitu acce-
ns, admotis arietibus, dum felicius defendi quàm
pugnari fentit, diverfa agitabat, & tàm difcedere
itum, quam morari pudebat. Igitur pluribus ad-
fitis machinis, excidio urbem, ni fieret de-
io, ad terrorem cæteris incutiendum, dare
ftituit: Medio tempore Moguntinus magna
erhardi audacia, majoreque pernicie bellum
hi expendens, Cæfarem adiit, expofita temeritatis
ertinaciæ illius caufa, Eberhardum victum fe fateri
icat. Cæfar quàm lenta urbium expugnatio effet,
derans, pace nullo pretio facta, ut fibi eo firmius
tringeret, diffidium inter eum & Eslingenfes com-

 pofuit.

posuit Verum mox oblitus clementiæ Rudolphi,
Comitem de Achelen, Comitemque de Teck Sueviæ
Civitatum propugnatores hostiliter aggrediebatur,
neque viribus diffisus, neque iram Cæsaris veritus. Illi
igitur agros, villas, prædia urenti supervenit Cæsar, ca-
strisque positis, postera die in aciem progressurus, pre-
cibus quorundam Procerum motus, deprecantibus
pacem ita dedit, si jurejurando Eberhardus confirma-
ret, ne quæ ex anteactis dissensio oriretur, belli obli-
33. vionem fore. His peractis in interiora Germaniæ iter
pronuntiari jussit, ibique multa prædonum latibula
recepit, quibus brevi temporis spatio octoginta solo
æquatis, alios ultimo supplicio, alios ex prædonibus
mitiori pœna affecit. Destructis his restitutaque toti
Germaniæ securitate ad inferiora Rheni loca secessit:
Morantem ibi rumor per totam fere Alemanniam de
Friderici Imperatoris novissimo adventu dispersus, re-
vocavit in Sueviam. Multi quippe non mortuum sed
amissum fuisse existimarunt, nec adeo mirum, cum
& statura & lineamentorum qualitas, & membrorum
junctura Friderico ac huic, Tilocelup ei nomen erat,
peræque similis, vox quoque pariter gracilis affabilis-
que non Principum animos tantum, sed nobiles quo-
que urbes ad se pellexit; sive revera hoc crediderint,
sive novandis rebus occasionem arripuerint. Hic ad
conventum Novesii habitum Cæsarem venire jussit,
ut ditionum suarum jus ab eo acciperet. Quo offen-
sus maxime Rudolphus ad opprimendum audacissi-
mum æmulum iter instituens, Wezlariam pervenit,
inde fugientem sectatus, Nussiæque captum, cognita
fraude, nec non magicarum artium convictum igne
cremavit. Rudolphus Colmariam repetens, obsessos

propter

propter defectionem in potestatem redegit, & IV. M. librarum argenti mulctavit, Walthero urbis Sculteto tumultus authore ab officio remoto. Reversus in Sueviam, Comitem Burgundiæ, quem semel vicerat, jam iterum rebellem subegit, triumphavitque de eo, arce Prurentruto Præsuli Basileensi data, quinque Waldecciis arcibus funditus excidio datis, Moretum etiam ac Paternacum expugnavit. Hactenus urbs 34.
Berna imperium Rudolphi aspernata erat, eò iter emensus, non ipse se solum ea expeditione impedivit, sed militum quoque ingentem numerum amisit; donec ejus Filius Rudolphus cum parte exercitus in urbem facta irruptione, Bernenses ad pacem commoveret. Tanta in Cæsare virtus fuit, ut non tot victoriis fatigatus, non tot periculis victus, ætate gravis ad postremum in Burgundiam contendens, incœptum pridem bellum conficeret. Phiretrarum enim Princeps Theobaldus cum Petro Basileensi Præsule acie congressus, Basileenses insigni clade affecit, qui auxilium Rudolphi implorantes opem acceperunt non ob hoc solum, sed quod Reginaldus & Otto Burgundiæ Comites, ambo fratres, Comitatus jura à Gallorum Rege, non Romanorum Imperatore agnoscerent. Igitur præter ingentem peditum numerum, sex equitum millia sibi comparaverat, primo die Montisbelgardi castello oppidoque capto, toti Burgundiæ imminens, ad Vesontionem castra metatur, vicino monte, unde hostes conspici poterant, occupato. Rupertus vero Burgundiæ Dux cum Theobaldo Ferretarro prope amnem Adualbim exercitum collocavit. Celeris ille erat, cujus fons è summo montis cacumine liber excurrens, à meridie versus septentrionem vergit

git, circumflexus mox mediam interfluit Vesontionem,
& apud Dolam faciem insulæ præbet, inde diffusus,
aliarumq; aquarum copia auctus, tandem in Ararim
35. amnem, cui vulgo Saone nomen est, cadit. Rudol-
phus eodem loco aliquot dies militi quietem dederat,
cum Philippus Pulcher Galliæ Rex Legatos mitteret,
qui nisi discederet, cum exercitu venturum, minaba-
tur. *Cui Cæsar nuntiari jussit, opperiturum se ejus adven-
tum, ut videat non commode saltandi neque restis ducen-
dæ causa se huc pervenisse, sed plura requiri, si velit, tot
gentium victori leges præscribere.* Ne vero otium seren-
dis rumoribus natum aleret, è castris exercitum ducit,
belli discrimen aditurus: Nondum vero ad arma per-
venerat, cum Helvetiorum mille quingenti itineribus
nocturnis castra Ferretani irruerent, caperent, & præ-
da locupletati, ad suos reverterentur. Magna hinc
trepidatio animos tam militum quam Ducis occupa-
verat, qui auxiliis indigens, & loco, ubi pugnaret, in-
sperato consilio bellum delevit. Chaloniusenim Co-
mes, trepidante universa Burgundia, ad pacem à Cæ-
sare petendam, missus, obtinuit, si captivis Basileensi-
um omnibus absque prœlio redditis, imperata face-
rent, suoque beneficio ditiones reciperent. Ita dum
publicam & privatam ex bellis cladem Cæsar præcogi-
taverat, absque populationibus, absque stupris cædi-
busque toti Burgundiæ pace restaurata, omnia ad illius
obsequium reducuntur. Hac igitur & Thuringia,
aliisque locis pacatis, ætate jamjam confectus, succes-
sorem denominare sibi proposuit; ideo Francofur-
tum, deinde Argentoratum profectus: sed talia me-
ditantem, mors prævenit. De qua priusquam dicam,
cum juventutis annos, & in iis honores, dignitates,
posteà

ɔoftea initia, fucceffus, eventufque bellorum expo-
ſuerim, quibus perpetuus victor, *victoriofi* nomen ubi-
que meruerat: nunc ea quæ ad civilia ejus ftudia, vir-
:utes, moresque pertinent, non alienum erit pertra-
ctare. Rudolphus bello clariffimus, pacis tamen fem- 36.
per amantior, illud nunquam nifi neceffarium fufce-
pit, hanc vero candide imo religiofe fervavit, ut nun-
quam ipfi magis defuerit ars, qua imperium regeret,
quàm qua hoftes fuperaret. Comitia enim conven-
tufque tum omnium Ordinum, tum quorundam Pro-
cerum frequentes habuit, in quibus vel de rebus
ante actis propofitum, vel de præfentibus delibe-
ratum, vel de futuris confultatum fuit. Nori-
bergæ primo regni anno inftituta Curia univer-
fali, decrevit, ut omnia mandata, edicta, privile-
gia, pacta dotalia, contractus & hujus generis va-
ria fcripta, in theutonica lingua, non ut antea in
Romana conciperentur. Inftitutum hoc laudabile,
quantopere Reipublicæ infervierit commodo facile
æftimare eft, dum multi linguæ latinæ rudes egregiè
superioribus temporibus decepti erant. Ab initio
quidem magnæ difficultatis & laboris etiam doctiffi-
mis Viris, donec in verborum copiam elegantiamq; pe-
netrarent, hanc rem fuiffe, deinceps vero ea induftria
excultam ferunt, ut peregrinam vocem contextui fcri-
ptionis immifcere fummo dedecori haberetur. Ad
hæc Würtzburgenfia, Auguftana, Francofortenfia,
celebravit Comitia, neque in longum tempus protra-
cta, neque intempeftiva, fed nunquam non univerfo
imperio falutaria. Splendidiffima omnium fuerunt
Auguftana decimo fexto imperii anno habita,
propterea quod Albertum Auftriæ & Rudolphum,

excellentis ingenii filios, Sueviæ Ducem proclamaverit. Wormatiæ deinde alia, Herbipoli alia, alia Erfordiæ indixit, ut partim homagium reciperet, partim pontificis postulata componeret, partim de suspectis prædonum arcibus dejiciendis agitaret. Ad ultimum Francofurtum Principes convocavit, electurus Successorem Filium Albertum, Principem raræ prudentiæ & magnæ fortitudinis. Denegabant vero Augustam dignitatem Alberto Principes, præ se ferentes, tantas non suppeditare Imperio opes, quantas duo Cæsares ad tuendum summum hoc fastigium postularent, cum ob res afflictas vix unius dignitatem
37. Respublica sustentare possit. Italiæ Regnum nunquam invisit, partim quod Germaniæ rebus formandis perpetuo retraheretur, partim quod cruenta & lubrica Cæsarum decessorum vestigia ei ob oculos versarentur. Sciscitantibus enim cur Romam proficisci recusaret, elegantem retulisse apologum, dicunt: Leonem scilicet animantium Regem omnes aliquando feras ad certam diem accersisse, cumque præsto essent, regiam Leonis ingredientes, vulpes callida comitari noluit, animadvertens, neminem redire; vestigia, dixit, me terrent, ne si ingrederer, nûnquam reverti possem. Non tamen Rempublicam in Italia neglexit; dicere enim solebat, multos Alemannorum Reges Italiam consumsisse, se Romam nullatenus proficisci, *Imperatorem Regemque se esse, nec minus pro utilitate Reipublicæ facturum se confidere quam si Romæ fuisset coronatus.* Misit itaque Vicarium in Italiam, ad retinendas in officio Civitates, Rudolphum Hoheneckium, Præsulis Salisburgensis Cancellarium, qui summa prudentia, clementiam

Cæsaris

Cæfaris deprædicans, illas ita fibi adſtrinxit, ut in fide manentibus, jura quædam libertatemque conceſſerit. quo in Germaniam reverſo, à Pontifice Honorio Pinzivalla Fliſcus Genuenſis eligitur Vicarius, quem Cæfar, ne novis molitionibus anſam præberet, licet hoc us minime ei competeret, confirmavit. Pinzivalla administratis ſevere & imperioſe admodum rebus, eluſus, ad Cæſarem venit, bellique neceſſaria, pecuniam, commeatus, arma petiit. Acceſſit etiam eodem tempore Tuſculanus Præſul, indicans loca à Gallis & Hiſpanis abrepta vindicanda, & ab Eccleſiaſticis quartam bonorum partem Pontifici ad bellum Turcicum præſtandam eſſe: Verum Cæſar omnes Principes renuere, adeo ut Præſul perpetuus obloquutor in magnum vitæ periculnm inciderit. Jactavit quidem Bzovius aliique, Libertatem Italiæ partim venditam, partim donatam à Rudolpho Imperatore; Sed nec probari hactenus potuit, in quantum illi præſumunt; & ſi quid tempori datum eſſet, in terminis tamen nequaquam abdicati juris Imperialis, non debet atrocibus cenſuris vexari, ſed potius eo modulo, cari, quem oſtendit *Conringius de Finibus Imperii p.* 20. *& ſeqq.* Cæterum in Germaniæ ſalutem 38.
multa ab eo prudenter & ſalubriter inventa ſunt, dum leges quaſdam retractavit, quaſdam ex integro ſanxit, privilegiis Urbibus antiquis confirmatis nova addidit. Argentoratenſibus enim privilegium fori dedit, omniaque deceſſorum confirmavit. Eslingam, Reutlingam, Heilbronnam ad Nicrum pagos mœnibus cingi permiſit, & Civitatibus Imperii, ne injuriis perpetuo opportunæ eſſent, annumeravit; peſſimos emendavit mores, jus ſæpius ipſe magna di-

F 2 ligentia

ligentia lenitateque dixit, confitentibus demum facinus
pœnas irrogavit. Equeſtria indies habuit exercitia
tanta frequentia, ut undique huc confluerent Nobiles,
& exercitatiſſimi continuo armorum uſu redderen-
39. tur. Virtutis præcipuè gloria inſignis, quæ cum ab
aliis ſuperari non poſſet, quaſi omnium virtutum
Gentis ſuæ hereditatem relicturus, nullam omiſit.
Enimvero ne quis liberalitatis ſuæ expers eſſet, omni-
bus vel de ſe, vel de bono publico bene meritis, fre-
quenter eam exhibuit; ſed in amicos liberaliſſimus,
quibus honores & dignitates ampliſſimas contulit.
Erat illi Henricus Confeſſarius, Ordinis Franciſcani,
Vir religioſus, ſed tenuioris ſortis, à piſtore natus;
hunc in Præſulem Baſileenſem evectum, mox ad Ar-
chi-Epiſcopatum Moguntinenſem promovit. Accidit
aliquando Argentorati, ut Mercatorem varietate fortu-
næ ad magnam redactum egeſtatem inviſeret, quære-
retque ex eo, num ſe ſocium mercaturæ habere vel-
let, annuente eo, dixit, centum tibi ſolvam argenti
marcas, ut centum addas: dimidiam vero pecuniæ
partem Argentinæ in halecibus, alteram in emendo
Coloniæ vino colloca, illis in hanc, hoc in illam ur-
bem deducto. Cumque brevi temporis intercapedi-
ne haleces Coloniæ, Argentinæ vinum deficeret, iis
venalibus expoſitis, magnum exinde quæſtum fecit.
Qui cum pari munificentia in alios eſſet, non hunc
modo mercatorem, ſed immenſa locorum ſpatia ſua
liberalitate implevit, variis caſibus interceſſit, fortu-
næ occurſavit. Omnium itaque amorem fidemque
40. ſibi conciliavit, quia in omnes liberalis erat. De cæ-
tero juſtitiæ obſervantiſſimus, injuriarum amicis illa-
tarum

tarum ſtrenuus ultor, prædonumque ſubactor erat. Militaris diſciplinæ ſupplicia, ita mitigare aſſuetus, ut neque multum militibus remitteret, nec ipſi de amore illorum multum decederet. Juſtam neceſſarii juris remedii cauſam in bellis inferendis ſemper exſpectavit, cujus auſpicio qui non ducuntur, latrocinia potius quam bella gerunt. Dicenti quandoque cuidam, ſe in ſpem pretii Ottocarum Bohemiæ Regem necaturum, *etſi ille noſter hoſtis eſt, inquit, nunquam tamen juſtitiæ terminos tranſgreſſurus ſum*. Inde factum ut rigidus juſtitiæ cuſtos per totam Germaniam audiret. Pietas tamen inter omnia eminebat, vix 41.
etiam illis imitabilis, quorum cura ad ſacra tantum ordinata eſt. Eam ſane à Parentibus quaſi innatam ta continuavit, ut ipſe religioſiſſimus &. filios tales relinqueret: Quotidie definitis horis æternum Numen precibus invocavit, nec prætermiſit, etiamſi ardua negotia intervenirent. In acie effigiem Chriſti Salvatoris cruci adfixam præferri juſſit, & quoties integrum ipſi fuit cum hoſte decertare, toties Veneris diem, ſanctiſſimæ crucis cultui dicatam, exſpectavit. Semper ante prœlium DEO preces, ſemper poſt victoriam grates reddidit, altaribus, templis, monaſteriis vel de novo conditis, vel reſtauratis. Sacerdoti cuidam panem orbicularem ægroto, ut hodie adhuc moris eſt apud Romano-Catholicos, deferenti occurrens, equo deſiliit, me, inquiens, vehi, & te Salvatorem meum portantem pedibus incedere indecorum vel impium eſſet: Nudato igitur capite Cæſar inſidentem equo Sacerdotem ſubſequitur, remeantique eum dono dedit. Sed & clementiæ Civilitatis- 42.

que, *virtutum Austriacis Principibus propriarum*, multa & magna extant monumenta. Supplicibus enim parcere, hostes servare, cunctis ignoscere gloriosum duxerat. Atque etiam ab amicis admonitus, quod nimis in clementiam propenderet, memorabilem illam meritoque laudato Principe dignam vocem edidit: *Immitem me fuisse pœnituit, mitem & placabilem nunquam.* A Sagittario quodam artis imperito sauciatus, dextram illi amputandam suadentibus non auscultavit, sed incolumem dimisit, præfatus, provide agere debuit, priusquam me læsisset, sed quid nunc exinde consequar emolumenti? Ne enumerem quos & quot diversarum partium incolumitate vel venia donatos, pristinam dignitatem recipere passus est: Neque cæde quidem alicujus unquam lætatus, sed justis etiam suppliciis ingemuit. Procerum uxores, filias virginesque plures ad convivia vocatas, præsentibus Viris & Parentibus comiter ac amanter habuit, ita, ut nemini cuiquam ulla tamen suspicandi causa superesset. Verum cum nulla re Principes propius ad DEUM accedant, quam clementia, ideo virtutum
43. ornamentis excellens, hac præcipue omnes vicit. Cæterum prudentia, solertia, dexteritas & fortitudo, quanta in eo fuerit, Germania satis testabatur, quæ solo ejus ductu consiliisque ab ultimo interitu liberata est. Hinc amicorum prudentiumque consilia facile audivit & admisit, contra, assentationes gravius contempsit. Quare adulatores lupis comparavit, qui blanditiis suis asinos vorant, illi verborum lenociniis Principes in perniciem trahunt. Prudentiam optimi Cæsaris inde conjicies, quod cum mercator quidam No-

ribergæ

ribergæ hoſpiti ducentas argenti libras, ut ei reſtitueret, daret, quas deinde ſe accepiſſe pernegabat; Mercator de injuria conqueſtus apud Cæſarem, interrogatur ab eo, num ipſi conſtet de loco, in quo argenti ſummam cuſtodierit hoſpes, dixit, eum conjeciſſe in loculum, formam etiam deſcribens. Contigit vero, ut gratulantibus pro more Imperatori hoſpes quoque intereſſet, quem benigne allocutus, *pileum, inquit, politum habes, ſi placet, permutemus* Arriſit hoſpes, eumque magno gaudio lubensque dedit. Cæſar ad-hæc quaſi publicis negotiis occupatus, ſecedit, miſſo ad hoſpitis mulierem fidiſſimo cum mitra amico, qui mariti nomine loculum peteret; mulier conſpecto pileo, quo tanquam teſſera ille utebatur, dedit, quod voluit. Loculo jam exhibito, Cæſar ex mercatore quæſivit, num hic eſſet, affirmanti hoſpitem adhibebat: Hic, refert, de Te queritur, tuamque perfidiam accuſat: reſpondet hoſpes, nunquam ſibi cum eo rem fuiſſe: ſed audaciſſime cuncta neganti Cæſar loculum ante oculos ponit, ad cujus aſpectum animus et lingua defecerat. Cæſar igitur data mercatori pecunia, hoſpitem infamem graviter mulctavit. Præterea ſæpe profitebatur, imperare melius eſſe, quam imperium ampliare: unde ſibi ſymbolum etiam elegit: REGNI PRUDENTIA CUSTOS. Sicut 44. autem Auſtriaci Nominis hic conditor fuit, ita humanitatis Majeſtatisque ejus auctorem quilibet recte vocaverit. Namque præter Principes Chriſtianæ fidei

corporis animique æſtimantes, ſingulare auctoritatis ſpecimen obſervabant. Gravitati huic perpetuo tamen adjunxit humanitatem; quippe pariter charus ac venerandus eſſe, imo in omnium amorem ſeſe quaſi inſinuare cogitabat. Poſſet hoc videri Regum arcanum, hominem ſe, non ſemper Regem oſtendere. Igitur domi foriſque etiam tenuiſſimos non faſtidire, miſcere colloquia, audire vel reſpondere omnibus, incorrupto Cæſaris honore. Et, cum frequens aliquando ad aulam concurſus eſſet, ſatellites ut facere ſolent, humiliores quoſdam ſubmovere; quo conſpecto Cæſar, exclamavit, *concedite homines ad me venire, non enim Imperator ſum, ut arca quadam includar.* Hinc populares tanto Cæſari ſubeſſe glorioſum & jucundum ducebant. Abſtinentia vero & frugalitate aut æquavit omnium gloriam aut exceſſit. Quippe in bello Bohemico cum magnum humoris deſiderium eſſet, ita reprimebat ſitim, ut offerentibus aquam hydria reddita, reſponſum daret, nec ſolus bibere ſuſtineo, nec tam exiguum omnibus dividere poſſum; *ego non mihi ſed toti exercitui ſitio.* Simile fere exemplum dedit in bello Burgundico, ubi deficientibus ad vitam neceſſariis, evulſa ex agris rapa comedit, idem imitantibus cunctis militibus.

45. Erat itaque ad res ſerias conſiliaque ſtrenuus, ſed dictis quoque jociſque quando animum remittebat, perfacetus. Oratores duo, alter quidem barba cana & capillis nigris, alter vero capillis canis & barba nigra conſpicuus, ad eum miſſi erant. Horum diſſimilem formam contemplatus ille, negotium dixit abſolvam, *audita à vobis diverſitatis cauſa.* Poſtridie admiſſi,

primus

primus expoſuit, quod ori ſatisfaciens, caput neglexerit, alter quod barba nondum eam ætatem quam capilli ſortita eſſet, viceſimo quarto anno juveni ſibi enata. Cæſar ſubridens, legationem re confecta, dimiſit. Naſum autem cum haberet aquilinum, dicaculum quendam hominem in declivi ſemita de via non cedentem, interrogavit, cur non diſcederet, præterire, inquit, non poſſum, nam Cæſaris naſus viam implet: Naſum ergo torquebo meum, amice, abi, ne
Te impediat. Abſolvimus ea, quæ de ordinanda 46.
Republica pacis tempore excogitavit, geſſitque: Nunc interiorem quoque ac familiarem ejus vitam breviter perſpiciamus. Habuit autem duas uxores, Annam ſciicet de Hohenberg in Suevia, electæ formæ, ſummæ pudicitiæ, & magnæ prudentiæ fœminam, ex qua ſeptem filios Albertum, Rudolphum, Hartmannum Rheno ſubmerſum, Fridericum & Rudolphum II. Tulnæ in Auſtria ſepultos & Carolum in pueritia morbuum tulit. Totidemq; ei fuerunt filiæ, Euphemia Tulnæ virgo veſtalis, Gutha Wenceslao Bohemo, Mechtildis Ludovico Palatino, Agnes Alberto Saxonico, Hedwigis Ottoni Brandenburgico, Anna Ottoni Bavaro & Clementia Carolo Siciliæ Hungariæq; Regi in matrimonium collocatæ, multos nobileſque Principes progenerarunt. Tantæ ſobolis magna Genitrix gravi morbo Viennæ implicita, ibidem fato deceſſit. Cumque vivæ omnia officia præſtitiſſet, defunctæ quoque honores maximos tribuit. Corpus enim Baſileæ deportatum

D. O. M. S.

ANNÆ AUGUSTÆ,
BUCHARDI COMITIS HOHENBERGENSIS
FILIÆ,
RUDOLPHI I. IMPER. AUG. COM. HABSP.
CONJUGI.
ET FOECUNDISSIMÆ PARENTI AUSTR.
PRINCIP. SERENISS.
ALBERTI I. IMPERATORIS MATRI.
UNA CUM CAROLO FILIO
ANNO DOMINI M CC LXXX.
XIX. MARTII HIC SEPULTÆ
S. P. Q. B.
QUUM SANCTAM HANC ÆDEM NITORI
SUO PRISTINO RESTITUENDAM
CURARET, HONORIS
ERGO.
CIRCITER CCC. XV. D. POST EXEQUIAS.
H. M. L. P.

Post hanc Agnetem in matrimonium accepit, Ottonis Burgundiæ Comitis Filiam, vix dum nubilem, quæ cum flore ætatis & venustate formæ inter reliqua insignis, thalamo infœcunda esset, post obi-
47. tum Cæsaris in Burgundiam rediit. Filios autem Filiasque omnes tam moribus quam literis informari curavit: Præcipuè tamen de Alberto magnam curam habuisse legitur, adjunctis illi spectatæ fidei, & probitatis & prudentiæ Viris, qui cæream ætatem flecterent ac ceu regulæ moderarentur. Ingenia enim artesque vel maxime fovit & magnis præmiis donavit. Sed & castitatis continentiæque amans, cum Agnetem

tem uxorem aliquo tempore Fridericus Comes Lei-
ningius Spirenſis Antiſtes, honoris & reverentiæ ergo
è curru regio levaret, eximia illius venuſtate raptus,
oſculo eam excepit : quod indigne ferens, Cæſari
conqueritur, qui ſine mora Præſuli perferri juſſit, ut
lio ad oſculandum electo pacali, hoc ſibi relinqueret.
Cæterum præter egregias ingenii dotes, animique ar-
es, corporis quoque decora ſpecies eum adornavit:
tatura quippe eminenti & excelſa fuit, colore per
omnes ætatis gradus magis pulchro quam venuſto;
corpus habuit amplum, membra robuſta, capite præ-
itus parvo : Capillis traditur modicis & rufis, hinc
ufus dictus, ſupercilia lata naſum & à ſummo eminen-
iorem & ab imo deductiorem accepit. Cultu vero
orporis haud multum à privato abhorrens, in vir-
ute potius quam veſtium magnificentia Principis
lajeſtatem ſitam eſſe regerebat : Ottocarum enim
eſte auro, purpura, gemmiſque diſtincta indutum,
aque caſtra intrantem, toga ipſe veſtitus gri-
a deriſit, quod Germanorum Cæſarisque gloria non
veſtium ornatu, ſed in experientia rei militaris con-
ſteret. Exſpatiatus orto ſole, cum ſubito horrore
orpus rigere cœpiſſet, carbonibus in piſtoris domo
rdentibus acceſſit. Varia ibi confabulantem (tan-
uam unus ex Rudolphi mercenariis tam vulgari
ultu contentus erat) uxor piſtoris indignata verbis,
ſe aqua pleno infuſo prunis turpiſſime maculavit.
Inde fumo, carbone, & vapore perfuſus domo ex-
eſſit. Comes adhuc in caſtris veſtes reparavit, ut

non in acie solum clarissimus Dux, sed in pace quoque laudatissimus Princeps haberetur. Alias quantum constat, periculosas & diuturnas valetudines aliquot tantum expertus est, dum immoderatis voluptatibus
48. contemptis, cibo potuque parce utebatur. Præcipue Argentorati gravi morbo conflictatus, cum etiam ad salutis recuperandæ desperationem redactus esset, testamentum conscripsit, sepultura Spiræ sibi destinata. Ingens solicitudo & pene jam luctus in urbe erat, quare omnes unâ per diem & noctem in sacris ædibus DEUM pro incolumi Cæsaris vita ardentissimis adorabant precibus, adeo ut intra mensis spatium animus & corpus vigorem recuperaverint: Postea omnibus fanis magnificis muneribus expletis, secessit. Jamque imminentis fati vim sentiens, omnium virtutum splendore clarus, sed ex febrili horrore fatigatis partim, partim senio confectis membris deficientibus, Argentoratum concessit. Ibique Senatui Civibusque quasi nunquam rediturus, valedixit, habitis gratiis quod in obsequio constantes, in officiis prompti devotique fuissent. Memoria enim proditum est, pecuniâ indigenti Argentoratenses subvenisse, Rudolphum etiam eorum promptam voluntatem agnovisse & deprædicasse, cum aliquoties inclyto Reipublicæ Senatui
49. interesset. Per octiduum in hac urbe moratus, Spiram festinanter profectus, manantibus lachrymis ut diutius subsisteret enixè ab Argentoratensibus rogatur, sed Spiram ad Reges majoresque visendos contendens, pro se suaque incolumitate eos precari jussit. Tanta autem mox morbi vis erat, ut in oppido

do Germersheimio peractis ſacris vita decederet, anno milleſimo ducenteſimo nonageſimo primo, decimo octavo Calend. Maij, ætatis ſeptuageſimo tertio, imperiique decimo octavo. Corpus Spiram delatum, imperialibus conditoriis honeſtiſſime ſepultum eſt. Quocunque autem nuntius de ejus morte penetraverat, omnia, ploratu, lamentiſque & planctibus perſonabant. Quippe optimum ac fortiſſimum, pariter & juſtiſſimum ac mitiſſimum victorem luctu ac mœrore communi proſequebantur. Illum certe honorem nulla delebit ætas, quod Argentoratenſes ſupremum officium in magna Principum, Comitum, Nobiliumque frequentia, regio prorſus more, ac ſi Argentinæ defunctus eſſet, perſolverint. Ad hæc, quoniam eo tempore conſenſu ampliſſimi Ordinis Senatorii actum decretumque fuit, ut Regibus tàm Urbi, quàm adjectis locis beneficia exhibentibus, ad æternam memoriam Imago cum equo triumphali in Summo Templo, *quod ultimum miraculum mundi adpellant*, conſtrueretur: Rudolphus Habſpurgicus, ut videre licet, ibidem equo inſidens lapideo, aurea corona capiti impoſita, & ſceptro maxime conſpicuus eſt; ſupra, arcus hæret, cui aureis Literis inſcriptum; RUDOLPUS DE HABSPURG REX ROM.
Neque ſilentio præteriri debet Epitaphium Spiræ in 50.
ſilice quodam ſuperpoſito ſculptum, ſatis rude quidem, ſed temporis vetuſtati condonandum:

ANNO DOMINI M CC XCI. pridie Cal.

Sed *vivit*, qui *cecidit*, in ſua Auguſta poſteritate ſobolequ celeberrimus. Floruit uſque adhuc Germania & Romanum Imperium ſub Cæſaribus ex ſtirpe Tua in miraculum gentium prodeuntibus. DEUS conſervet AUGUSTAM DOMUM AUSTRIACAM ad immortalitatis gloriam, & venturi Sæculi felicitatem, qui à primis Ejus initiis in hunc uſque diem mirifice Regna, quotquot ſub umbra Aquilæ Auſtriacæ temperarentur; clementiſſime protexit.